

XIII.

Budavári, 2005. július 10.

LETARTÓZTATÁSA ELŐTTI NAPON MINDSZENTYNÉL

Aztán jött a fordulat éve. A diktatúrába fordulása. Kiírták a választásokat. Az utolsót '90 előtt, '47 őszére. Utána már csak szavaztunk. S akkoriban, amikor megtanultuk, hogy csak a Hazafias Népfontra szavazhatunk, született meg egy vicc. Isten a paradicsomban mondja Ádámnak:

– Ádám, válassz feleséget magadnak!

Választhatott ő is – Éva meg Éva között. De '47-ben még nem így volt. Akárhány párt indulhatott. Indult is legalább tíz. Már akkor úgy-ahogy ismert volt a nevem, és Balogh páter pártja is készülődött. Meg is kerestek, hogy vállaljam el a listavezetést Debrecenben. Elhárítottam magamtól; magamban csak úgy – Arany János szavaival:

– Megbocsásson méltóságok, / Köszönöm a méltóságot!

Aztán majd csak '90-ben nyílnék meg újból számomra a politikai karrier lehetősége, amikor is Solt Otília mondja, hogy Bulányi páttert biztosan megválasztanak... Az SZDSZ színeire gondolt. De akkor már nincs politikai párt számomra, bár Béci fehérvári barátai mondják, hogy nagyon nagy felelőtlenség lenne a Bokor részéről, ha nem vállalunk politikai elkötelezettséget. Elkövetjük a felelőtlenséget, mert már csak jézusi elkötelezettséget ismerünk, politikait nem.

'47-ben a kommunisták a biztos győzelem reményében indultak: Egyes lista győztes lista – hirdették a plakátok. Kerkai és a Kalot pártját Barankovics István vezette. Megkereste Mindszentyt, de nem értettek szót egymással. Utána meg elment Schütz Antalhoz, hazánk akkor legjelentősebbnek tekintett teológusához, és Schütz igazat adott neki:

– Nem az egyház nevében, de az egyház javára kell politizálnia.

Ez magyarul annyit jelentett, hogy a püspököket adott esetben megkérdezheti, de pártja maga dönt arról, amiről dönt. A debreceni választókerületben egy kvietált katonatiszt, Zoltán Pali volt Barankovicsék jelöltje. A regőseim elmentek neki regőlni a környező falvakba a választások előtt, s énekelték a kuruc nótát: Te vagy a legény Tyukodi pajtás / Nem olyan, mint más, / mint Kucogh Balázs, / Teremjen hát országunkban jó bor, áldomás / Nem egy fillér, de két tallér / Kell ide pajtás. Pali kísérte őket, s mint képviselőjelölt ebben a háttérben mutatkozott be választóinak. Mesélte nekem, hogy mennyire meghatotta a népet a regölés. Annyira, hogy össze is szedte Pali a mandátumhoz szükséges, úgy emlékszem – 14 ezer szavazatot.

A Barankovics párté lett a hatos lista. A vasárnapon, amelyre esett a választás, éppen a kánai menyegző története volt az evangélium, s abban ez a mondat: Volt ott hat kőkorsó a zsidóknál szokásos tisztálkodás céljára. Ahány katolikus templom volt az országban, mindegyikben megtanulták a prédikációból a kedves hívek, hogy bizony hat volt a kőkorsók száma, és nem több és nem kevesebb. Mitől okosodtak így meg a papok? Hát attól, hogy a kisatya motorra ültette a Kalot legényeit, hogy minden faluban megtudja a pap, hogy a hatos listára kell szavazni, mert az a Kalot pártja. Nem emlékszem már pontosan, de mintha a mandátumok 17 %-át szerezte volna meg a Néppárt.

A győztes lista azonban mégis az egyes lista lett, mert az 20 %-át kapta meg a mandátumoknak. Erről gondoskodott a belügyminiszter meg a pártja. A kommunisták a kék cédulák birtokában nem motorra, hanem teherautókra ültek, végigjárták a szavazó körzeteket,

s mindenütt leszavaztak az egyes listára. Jöhetett már a fordulat éve. Egyesült a két munkáspárt: a kommunisták és a szocdemek. Akik nem akartak egyesülni a szocdemek közül, azokat majd megtalálom a Gyűjtő fogházban életfogytos ítélettel. A Parasztpárt Veres Péter hadügyminiszter vezetésével hamar megtalálja, hogy hol a helye. A kisgazdák is megtanulnak kesztyűbe dudálni. A kripto-kommunista kisgazda Ortutay Gyula vezényli le majd a következő tavaszon az egyházi iskolák államosítását. A többi pártok és képviselők pedig mind reakciósnak minősülnek. Akik nem menekülnek ki idejében az országból, mint a pécsi Mateovics Feri, azokat is a Gyűjtő fogházban találom majd.

Debreceni rendházunkkal szembeni épületben volt a Parasztpártnak egy bérelt lakása, abban találkozott pártjuk értelmiségi csoportja. Rájuk láttam a szobám ablakából. Becsületem volt ott, mert én hívtam életre az országban az első népi kollégiumot. Meghívtak, s elmentem. A választások után is. Egy egyetemi tanár mérlegelte az eredményt, s mondta:

– Sohasem lehetett tudni, hogy mennyi a klerikális reakció ereje; most tudjuk: 17%.

Értelmes ember volt, maga is tudta, hogy nem így vannak a dolgok. Klerikális, nem-klerekális, de reakciós volt az országban majd mindenki: mert mindenki azt kívánta, hogy az oroszok menjenek haza. A Parasztpárt értelmiségi csoportja, az okosok, tudták: szovjetellenes politikát nem lehet csinálni. A nem-okosok pedig azt tudták, hogy akkor meg nincs miről politizálni. Csak túlélésről lehet szó. A 150 évet a törökhódoltságban a magyarokból azok éltek túl, akik nem lettek törökössé. A szovjetossá lenni nem akarók pedig mit csináltak? Vicceket. Egyre emlékszem még.

Az elvtársak elmennek a törökökhöz megérdeklődni, hogy mi volt a titka, hogy százötven évig itt tudtak maradni. A törökök gondolkodnak... Majd:

– Hát tettük, amit maguk is csinálnak, egyet kivéve.

– Mi az?

– Nem mondtuk, hogy felszabadítottuk őket. Maradtak csak kutyahitű gyaurok azok, akik nem álltak be közénk. Hát így.

Nem reménykedtünk semmi fordulatban, semmi jobbrafordulásban. Politikailag defetisták voltunk: ez is eltarthat százötven évet. Megkettőzött buzgalommal dolgoztunk tovább. Ennek az utolsó, '47-48-as tanévnek a történetéből csak foslányokra emlékszem. Az én osztályom, a IV/a, még gimnáziumi osztály maradt, de az utána következő osztály már átminősült VII. általánosnak, s a katolikus elemi is hozzánk csapták, azokból került ki az általános iskola I. – V. osztálya, s a gimnázium alsó két osztályából lett az általános iskola VI. – VII. osztálya. A gimnáziumból pedig, jaj, részben kikerültem. '47-ben leérettségiztettem Emilék osztályát, s átraktak irodalmat tanítani a kereskedelmi III. évfolyamába. Szerelme egébül mély pokolba szédült..., a jelesek is mind bezúgtak nálam. Pár hét után meg kellett állnom. Megkérdeztem őket, hogy mi van velük. Az egyik jeles tanuló:

– Eddig még nem volt egyetlen érdekes magyar óra sem.

Egy nem-jeles tanuló pedig:

– Rossz a tanrend, csak 2 óra torna van, és 28 óra nem-torna. Meg kellene fordítani: 28 tornaóra kellene és 2 egyéb.

Ezek után kezdődött számomra a favágás. Leadni az álmaimból. Megszűnt kéjhömpöly lenni számomra az irodalomóra. Nem volt vevő arra, amit nyújtani tudtam.

A Párt meg elrendelte átnevelésünket. A kultuszminiszter küldött hozzánk az iskolába öreg kommunistát a tanároknak megmagyarázni, hogy merre menjünk. Senki sem szólt hozzá közülünk előadásához, csak én. Megmondtam, hogy nincs nekünk erre szükségünk. Vannak nemzetünknek prófétái, azokra kell hallgatnunk. Talán Németh Lászlót, Szekfű Gyulát említettem. Az előadó megsértődött:

– Hát, ha nem akar tanulni...

Valóban nem akartam tőlük tanulni. Sörlei Zsiga, az újonnan jött piarista igazgató, bocsánatot is kért az előadótól, mert hogy goromba volt a hozzászólásom. Nem esett jól e

megjegyzése, hiszen csak azt mondtam ki, amit mindenki, a tanári kar minden egyes tagja gondolt a szívében.

A választások előtti utolsó nyár még fele-fele módon telt el. Regöltem is, A.C. táborba is mentem. A regölés az előző év kitaposott útján történt, de már annyira egybenöttem majdani népemmel a gyóntatások, a Teológiai tanfolyamok, a vasárnap délelőtti kérdés-feleletek s a délutáni együtt-szórakozások erejében, hogy belekapcsolódtam a Török Jenő szervezte A.C.-táborba is. Szappanos Gyuszi is tudomást szerzett magyarságtudományi érdekeltségemről – meg is bízott egy ilyen kézikönyv írásával, írtam is szorgalmasan, s a megírtak nyugszanak is a rendi levéltárban. Felkért, hogy a '47 nyári és Gyulán rendezendő A.C.-táborban legyek a téma előadója. (Ahogyan én magamat ismerem, már '46 nyarán elmentem volna Tokajba is, ha lett volna ilyen felkérés.).

Mondtam Gyulán a magamét. Nem tudom, hogy mit. Csak olyan lehetett a hallgatóság számára az, amit mondtam, mint az Ószövetség jó fele. Arról szólt az ének, hogy hogyan lehet megmenteni a magyarságot (az Ószövetség jó fele pedig arról, hogy hogyan lehet megmenteni a zsidókat). Szóval vallásos volt, amit mondtam, de csak a mi megmentődésünkről szólt az ének: a magyar parasztság felemeléséről, a magyar népi kultúra tisztaságáról és szépségéről, s az ebből kibontakozható keresztény-katolikus és nemzeti jövőről stb., stb. Vagy három előadást is tartottam, s a végén odajött hozzám Bögel Jóska és a következőt mondta:

– Atya, nekünk nincs olyan egyetemes, mindenkinek szóló szövegünk, mint a marxistáknak?

Nem tudom, mint válaszoltam Jóskának. Egy hétig tartott a gyulai tábor rengeteg szép és felemelő programmal. De ez az egy mondat megmaradt róla emlékezetemben: egy gyerek, egy pár hete érettségizett gyerek mondata. Tele volt a tábor egyetemistákkal, papokkal is. S ez a gyerek észrevette, hogy teljesen korszerűtlen volt, amit mondtam. Érezte, hogy ezzel a szöveggel lekéstem. Másra van szükség. A legjobb tanulóim közé tartozott, magyar szakos tanárnak iratkozott be az egyetemre, s majd ő mondja, hogy azzal, amit tanult nálam az utolsó két évben a gimnáziumban, egész az alapvizsgáig megélhetett jelesen. Csodálatos, hogy Isten hogyan újít. A fiatalokkal újít. Mostani ifjúsági miséimen a felvetett kérdésre mindig a legfiatalabb kezdi a válaszolást, s a végén kerül sor a legidősebbre. A Regnumtól tanultam ezt: ott ezen a módon történt az atya-gyűlés. Megmértem, és könnyűnek találtattam. A Bögel papa orvos volt. A Bögel mama s a Jóskától idősebb két Bögellány járnai fog csoportjaimba. Jóska már nem. Alighanem ügyeskedett, de talán azért a Pártba nem lépett be – gondolom. Nagyon tisztos és vallásos katolikus család volt.

Gyulán családoknál voltunk elszállásolva, magam egy orvosnál laktam. Csak arra emlékszem, hogy tejet kaptam reggelire, fehér kenyeret, vaját és mézet. Elmondhatatlan luxusnak számított ez '47 nyarán. Esténként a Körös partján volt a tábortűz, és énekeltünk csodaszép népdalokat. Magmaradt egy pár felvétel, s rajta fiúk és lányok. Olyik még él belőlük..., a nyolcvanat közelítik.

A karácsonyi szünetben megvolt még az agrárifjúsági tábor, s hogy még mi minden volt, nem tudom, csak azt, hogy erősen sűrűsödtek a feladatok. Kaptam a kinevezéseket. A debreceni A.C. ifjúsági vezetés posztját bízta rám Laci bácsi, a debreceni püspöki helynök. Meg még ezenfelül az egri egyházmegye nyíregyházi részlegével egyeztetve a Tiszántúli A.C.-nek is lettem valamije, ami előadás-sorozatok rendezésével járt Debrecenben s talán Nyíregyházán is. Az iskolai munka is bonyolultabbá lett, mert négy előljáróm is lett: a házfőnök meg a három igazgató. S tudni akarták, hogy hol vagyok, mit csinálok. Nehéz dolgom lett:

– A munkám elvégzem, de hogy az iskolai munkán kívül még hol és mit csinálok, azt nem tudom négy felé jelentgetni, mert van úgy, hogy magam is csak az utolsó pillanatban tudom meg, hogy hova kell mennem, mit csinálnom.

Látván nyomoromat, Pintér Laci bácsi segíteni akar nekem, s e segítséssel ismét csúcspontra fut az életem: fizetett titkárnőt kaptam. Soha ily magasságba nem jutottam, hogy még titkárnóm is legyen. (Semmire sem tudtam használni szegényt, helyette megkaptam élete terheit, bánatát, s hamarosan lemondtam e méltóságról.)

Közben pedig gyűlik-gyűlik bennem egy tapasztalat. El- és utóvégre hatodik pedagógusi évemet töltöm már, és tíz év után a piarista, már amelyik, igazgatóságra érett, és spekulálok. A spekulációnak az a vége, hogy sok az eszkimó és kevés a főka. A főkák a diákok, az eszkimók a piarista diákok. Az nagyszerű, hogy ilyen névsorom van: Török, Csányi, Szentgyörgyi, Mándoki, Vízvári, Kolláti, Rónai, Nádor – ottani munkatársaim, s még magam is. Mindannyian akarunk valamit csinálni a gyerekekkel, de egymás orra elől kapdossuk el őket. Ennyi apostoli buzgalom mellett, mint amennyi e gárdába szorult, bizonyulnak keveseknek a főkák. Lassan-lassan megismerem a nyíregyházi Kir. Kat. Gimnázium javát. Ebben a tiszibácsik, a görög és a római hittanárok, abszolút tekintélyek. Magam a debreceni iskolában csak a Bulányi vagyok, aki mellett van még egy csomó más piarista is, és abszolúte nem vagyok a tekintély. Csak egy lehetőség vagyok: vagy kellek nekik, vagy nem. Ebből pedig következik valami. Mi? Az, hogy tollat ragadok, s leírom ezt a helyzetet a rendkormányynak. S azt a következtetést, hogy át kell szervezni a rendtartományt. Nem kellene ezek a mamutházak húsz piaristával. Kis házak kellene. Egy házfőnök, egy gimnáziumi diákoththoni prefektus, egy munkásfiú-otthoni prefektus, egy-egy hittanár, meg egy magyar vagy más szakos tanár, és kész. Az igazgató lehet már civil is. S ez esetben elegendő lesz a főka, de a mostani helyzetben nem elegendő. Elküldöm, Sík Sándor elolvassa, s azt válaszolja, hogy iskoláink államosítása előtt állunk, ezért most nem aktuális. Majd ha visszakapjuk őket, gondolkodunk azon, amit mondasz. '90 után kapjuk vissza az iskolákat, de már nincsen háromszáz magyar piarista, száz sincsen, s hívnak bennünket mindenüvé (Debrecenbe is, de hiába!), s a rendtársak jó része ragaszkodik a húsz piaristas házakhoz, s nekem már nem osztanak lapot, mert életem a nyolcadik, majd kilencedik évtizedébe fordul, s bölcs ötletekre nemigen van rendtársaimnak szükségük, csak hadra fogható erőkre.

Következik az utolsó félév, s megindul a nagy komcsi akció iskoláink államosításáért. Nagygyűlésre hívják a katolikus szülőket a Svetits hatalmas előadó termébe. Az előadók a kiscgazda kultuszminiszter szellemében elmagyarázzák, hogy egy természetes történelmi folyamatról van itt, kérem, szó, s ezt a nyugati államok már mind elvégezték, ma már nem lehet a közoktatás egyházi monopólium, ez ma már az állam feladata kell legyen, s a többi. És elmondja azt is, hogy ez semmiképpen sem irányul a vallás és a hitoktatás ellen. A hitoktatást biztosítják ugyanúgy, ahogy eddig volt, csak a szülőknek majd kérniük kell, ha akarják, hogy gyermekük hitoktatásban részesüljön, stb., stb. S ekkor áll fel a Boga-mama s felolvassa erről az előző hónapban kiadott pártszemináriumi eligazítást, amelyben benne volt a kiscgazdákra bízott propaganda szöveg ellenkezője: az, hogy az államosítás után le kell morzsolni, és hatékony eszközökkel a hitoktatásra jelentkezőket. Felolvasta. A felolvasásból bíróság előtti vádemelés lett, s elítélték hat hónapra. Ott töltötte büntetését '48 őszétől a megyei börtönben, ablakaira ráláttunk a rendház emeletéről.

És ezzel elkövetkezett Kolakovics napja. Mindannyian tudtuk, hogy itt az óra..., és vége, visszavonhatatlanul vége van valaminek. S kezdődik a küzdelem a létért, a pusztá létért, hogy olyan idők jönnék, hogy ha az egyház meg akar maradni, a föld alá kell vonulnia. Nem tudom, hogy s mikor kezdődött a csoportok formális megszervezése. Talán csak a nyáron? Lelkigyakorlatot tartás előzménnyel? Biztos, hogy ezen a nyáron már nem regöltem. Arra emlékszem, hogy Fegyvernekre hívtak minket regölni, és Nádor Ferike kerékpározott el a regösökkel, de útjukban a rendőrök visszafordították őket. De van egy tájékozási fix pontom: augusztusban elmegyek a házi orvosunkhoz, hogy segítsen rajtam, mert állandó jelleggel fáj a fejem. Teszi azt, amit tehet, s a vége az, hogy szól a házfőnöknek:

– Gyurkát ki kell vonnotok két hónapra minden munkából.

Már megint ez a fejfájás. '36. augusztus 26-án délután be kellett mennem az újpesti patikába, mert fáj a fejem. Most, 12 év múltán újra jelentkezik, s már hiába megyek a patikába. A házfőnök tudja, hogy a háziorvosi javallat végrehajtásához ő nem elég. Szólnia kell a tartományfőnöknek, az meg Sík Sándor, akit '47 nyarán nevezett ki Tomek Vince e posztra, mert megválasztották Tomeket Rómában az egész piarista rend általános főnökének. Sík Sándor semmiképpen sem akarta vállalni a tartományfőnökséget. De Tomek leültette őt az asztalhoz, s diktált neki:

– Szerzetesként engedelmességi fogadalmat tettem, s az előjáróm parancsait teljesítenem kell, tehát elvállalom a rám bízott feladatot... – Hogy pontosan így volt-e az eset, nem tudhatom, mert nem voltam ott. De a lényegét illetően biztosan igaz. Találkozom tehát két hónapi kikapcsolódásom tárgyában Sík Sándorral szeptember első napjaiban, s ő mondja nekem a házi orvosi verdiktet. Én meg ezt felelem:

– Rendfőnök úr, ennek semmi értelme nincs, mert karácsonyig biztosan elvisz az ávó, s addig nekem még meg kell szerveznem az egyetemisták csoportjait.

Látta, hogy nem lehet velem okosan beszélni, s rám hagyta. Én meg beszereztem magamnak egy évtizedekre szóló nyavalyát. Persze lehet, hogyha rám parancsol, és kénytelen lettem volna én is engedelmeskedni, az sem segített volna. Újra és újra olyan fejförgőseim támadtak, hogy földre tepert, és csak intravénás koffeines injekcióval tudott az orvos talpra állítani. Azért imádkoztam, hogy lelkigyakorlataim során elkerüljenek ezek a görcsök. Majd csak a börtön segít valamit. Isten vagy/és a szervezetem tudta jól, hogy a börtönben el lehet ugyan pusztulni, de intravénás koffein-injekciókhoz nem lehet jutni. Majd szabadulásom után elvisznek valami nagyon híres professzorhoz. Megvizsgál és ezt mondja:

– Nézze, tisztelendő úr, nem tudom magának receptre írni, hogy ne legyen stresszes az élete.

Valamikor, a 60-as évek közepén abbamaradnak, lassan-lassan elcsitulnak ezek a fejfájások. Hát ez az a '48 nyárvégi igazodási pont, s ebből azt következtetem, hogy akkor már nyakig bent lehettem a munkában, amelyet semmiképpen sem akartam felibe hagyni. De hát mi közöm van nekem az egyetemistákhoz? Csak annyi, hogy egyházi pályafutásom új csúcsponthoz ér. Laci bácsi kinevez egyetemi lelkésznek. Az állam államosítja iskoláinkat, de hívja, várja szolgálatába iskoláink tanárait. Mindszenty pedig felfüggeszteti azokat a paptanárokat, akik hajlandók állami iskolában tanítani. Évfolyam társaim közül négyen mennek el Rákosi állami iskolába tanítani, fel is függesztik őket, s egy-két év múlva mind a négyen megnősülnek. Alighanem mind a négyen úgy haltak meg, hogy nem rendezték ügyüket az egyházzal. Az egyházmegyéék vezetőit pedig biztatja Mindszenty, hogy enyhíthetnek paphiányukon: alkalmazzák a munka nélkül maradt paptanárokat. Tarócky Tóni a Szent Annában lesz káplán, Gyüre Laci Békéscsabára kerül, Török Jenő a budapesti Kada utcai lelkészségbe, Kiss János Kabára, Szentgyörgyi Andris a gyakorló gimnázium hittanára lesz, én meg a debreceni egyetemre kerülök lelkésznek, s igazgatója leszek a Szent László kollégiumnak a nagyerdő közelében, a Péterfián. Tíz vagy tizenöt vidéki egyetemista fiúnak biztosít olcsón szállást a kollégium. Ki is költözködöm közéjük. De azért inkább a rendházban lakom, a Varga utcában, mert a rendházat nem államosították.

Hogy a nyárom mivel telt el, nem tudom már. Se regölés, se A.C.-tábor, de intenzívebbé válik a kisközösségi élet. Azt már tapasztaltam, hogy csoportjaimban hiába veszem elő teológiai jegyzeteimet, ahogy Kolakovics ajánlotta. Aki szóba áll velem, annak nincs szüksége arra, hogy igazoljam neki Isten létezését, a lélek halhatatlanságát vagy az örökéletet. Mindezek természetesen nekik. Hallatlan dologra szánom el magamat. Katolikus pap létemre előveszem a szentírást. Ilyen nem volt korábban! Kempis, az igen. Filótea, az igen. De szentírás? Azt minek? Félve vettem elő az Apostolok Cselekedeteit, s ott olvastuk: Mindnyájan egy emberként voltak a Salamon-csarnokban. Mások közül senki se mert közéjük elegyedni, de a nép sokra tartotta őket. S magunkra ismertünk e sorokban. Rólunk volt szó

mindabban, amit olvastunk. És izgalommal beszéltük meg, amit olvastunk. Nem alakult még ki a közösségek liturgiája. Azt hiszem, korán rászoktunk arra, hogy meggyújtottuk a gyertyát. Azt is, hogy imádkoztam behunyva szemmel, s mondtam, amit a Lélek ajkamra adott. Ez is merő újdonság volt. Talán az abba nem hagyott reggeli elmélkedések segítettek ebben? Majd a csend után a közösség tagjai is mondtak valamit. De már sorban, és mindegyik. Talán nem is imádságot, csak hozzászólást. De soros elnök még nem volt. Mindig én voltam az elnök, az első imádkozó. Nem volt szükség soros elnökre, mert tudta mindegyikük, hogy nekik is össze kell gyűjteniök évfolyamtársaikból a maguk közösségét, s ott majd ők lesznek az elnökök. Nagyon hamar megszületett a találkozók záró imádság, egy Sík Sándor vers:

A virágtalan, gyümölcstelen ágtól, A meddőségtől, a lanyhaságtól,
A naptalan és esőtelen égtől: Ments meg Uram a szürkeségtől!
Édes az ifjak méntás koszorúja, Fehér öregek aranyos borúja,
Virága van tavasznak, télnek. Ne engedj Uram koravénnek!
Csak attól ments meg, keresők Barátja, Hogy ne nézzek se előre, se hátra.
Tartsd rajtam szent, nyugtalan ujjad, Ne tórd Uram, hogy bezáruljak.
Ne hagyj Uram, megülednem, Sem eszmében, sem kényelemben.
Ne túrje megállni az ostoba v a n-nál, S nem vágyini többre kis mái magamnál.
Ha jönni talál olyan óra, Hogy megzökkenne vágyam mutatója,
Kezem kezedben, ha kezdene hűlni, Más örömén ha nem tudnék örülni,
Ha elapadna könnyem a más bűnén, A minden mozgást érezni ha szűnném,
Az a nap, Uram, hadd legyen a végső: Szabadíts meg a szürkeségtől!

S nem tudom, mikorra és mikor, de írtam én is egy imádságot. Talán csoport-kezdetre, talán még '48-ban, nem emlékszem már rá. Azt is ideírnám:

Betlehemben megtestesült, keresztre feszített Istenember, Názáreti Jézus! Feltámadásoddal beigazoltad minden szavad. Hiszek neked. Hiszem, és büszkén vállalom, hogy testvéred vagyok. Hogy Te vagy a fő, és én a tag abban a titokzatos Krisztus-testben, amelyben mennybemeneteled után mint második Krisztus itt maradtál köztünk az Egyházban. Életem végső értelme, hogy ez a Titokzatos Test betöltse hivatását: a golgotai áldozat gyümölcse, a kegyelem eljusson azokhoz, akikért meghaltál – minden emberhez. Eljusson és üdvözítse őket!

Köszönöm, hogy a magyar nemzet gyermekévé tettél. Akarom is szolgálni minden erőmmel országom és nemzetem. De – túl minden országon és nemzetem – életem nagy célja a Hegyi beszédben meghirdetett Isten országa. Egész éneket, úgy ahogy Tőled kaptam, az Isten országának építésére ajánlom. Akarom, hogy a lelkekben megszülessék az Ország, amelyben szent az Isten neve, s amelyben az Ő akarata történik, miként a mennyben. Nincs kikötésem, feltétel nélkül adom át magam e második Krisztusnak, az Egyháznak: rendelkez velem! Íme, itt vagyok! Küldj! Küldötted, apostolod akarok lenni. Ha élet, élet. Elviselem, bármilyen nehéz is legyen. Ha meg halál, majd ad hozzá erőt, aki Tarziciusnak és Ágnesnek adott. Azt is elfogadom.

Tudom, hogy nem a magam érdeméből mondom el mindezt Neked, Uram és Mesterem. Tudom, hogy Te választottál, s ezt meg sem érdemlem. De ha kiválasztottál, én ragaszkodom e választáshoz. Éppen ezért ígérem, hogy szentséges Tested és Véred vétele által egyre szorosabban és elszakíthatatlanul fűzlek magamhoz, hogy benned éljek, és kettéválaszthatatlanul egy legyek Veled!

Ígérem, hogy eltanulom Egyházadtól az örök élet ígét, s addig tanulom, amíg csak úgy nem fogom tudni hirdetni tanításodat, hogy megértsék és befogadják azok, akikhez küldesz.

S ígérem végül, hogy állhatatos leszek a szürkeségben is. Akármilyen piciny és rejtett lesz a feladat, amelyet reám bíz az, akit fölém rendeltél az Isten országát építő munkában, megteszem. Akarok lenni az Isten sürgönydrótja, amelyen átmegy az üzenet!

Nem akarok más dicsőséget, csak Krisztusét, a kereszt dicsőségét, hogy Krisztussal imádkozhassam, dolgozhassam, s kiegészíthessem szenvedését az emberiség boldogságáért. Az Isten e szép világát meg nem vetem, de semmi sem kell belőle, ami benne Krisztussal ellenkezik. Csak Őbenne legyen örömöm és dicsekvésem: Ne dicsekedjem másban, mint a mi Urunk keresztjében, akiben keresztre feszült nekem a világ, és én a világnak. Add Uram, hogy soha el ne feledjem szavad: Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért. Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak és üldöznek titeket, és hazudván minden rosszat mondanak rátok énértem. Örüljete és vigadjatok, mert jutalmatok bőséges lesz a mennyekben!

Szentháromságos egy Isten, adj erőt, hogy ennek örüljek, ezen vigadjak a mi megfeszített, de feltámadott Urunk, Jézus Krisztus által. Amen.

Talán e két imádság rögzíti, mi volt bennünk és bennem. Talán túljutottam már a magyarságtudományon – mintha arról beszélne. A csoportok egyébként részben koedukatívok voltak. Volt bölcsész csoport, orvos csoport, volt fiatal édesanya csoport, volt férfi csoport, volt egy gimnazista lánycsoportom is az államosított Svetits növendékeiből, s idővel lett a fiatal házások csoportja is.

S nem volt lelki nap, de volt lelki délután. Vasárnapokként, talán havonként egy, a Szent Anna oratóriumában. Délután háromkor. Egy szünettel végigbeszéltem az időt estig. Csak leírtam magamnak egy pár szót, és ment, és elég volt.

S megtanultunk lassan konspirálni. Nem egyszerre érkezni, s nem egyszerre távozni. De úgy emlékszem, hogy azért nem nagyon konspiráltunk, s főleg nálam, a rendházban találkoztunk. Időnként még fellopokodtak hozzám a falusi ösztöndíjasaink is, akik már állami otthonokban laktak, valahol az iskola közelében. De belőlük nem került senki sem csoportjaimba.

S ott volt még működési területnek a templom is. Minden vasárnap, azt hiszem 9-kor, a domonkosok templomában volt az egyetemisták miséje. S az egyetemisták énekkara énekelt. Ezt örököltem elődömtől, a domonkos Piusz atyától, aki regös csapatot is szervezett az egyetemistákból még az előző évben, s talán-talán járt velük még regölni '48 őszén is. S ott volt maga az egyetem is. Heti egy órában előadtam. Ha nagyképű volnék, azt mondanám, hogy... De nem, inkább csak azt mondanám, hogy a nulladik órában, negyednyolckor hittanóra volt. A bölcsészkar dékánjával megegyezve helyben, időpontban. Ha jól emlékszem voltak az órákon ötvenen-hatvanan.

S közben folyt az osztályharc. Kivezényelték az őszen az egyetemi ifjúságot az utcára. Antiklerikális tüntetésre. Köztük voltak a csoportjaim tagjai is. Nem elmenni, egyet jelentett volna kirúgásukkal az egyetemről. Felvonultak az egyházi objektumok elé. Egy jogász vezette őket. Megálltak a rendház végiben is, és mondtak rigmusokat is. A II. emeleti folyosó végére mentünk Szentgyörgyi Andrissal, ahol az ablak a Szent Anna utcára nyílt. Már csak ennyire emlékszem.

– Fasisztákat lámpavasra, Bulányit is jó magasra! Húzd meg!

Szomorkás mosollyal néztem a terelt tömeget. Aztán elvonultak a Nyilas-telepi plébánia felé. Késő este, sötétben feljön hozzám a tüntetést levezénylő jogász. Bemutatkozik: Tatán végzett piarista diák. S elmondja, hogy mindenképpen disszidálni akar, s a tüntetésszervezéssel is akarta megbízhatóságát bizonyítani, hogy sikerüljön a disszidálás. Ne haragudjak érte, ilyen világban élünk. Nem haragudtam.

Azon sem csodálkoztam különösebben, hogy pár nap múlva egy négytagú – úgy gondolom – MEFESZ-bizottság keres meg a rendházban: Tiltakozzam Mindszenty reakciós politikája ellen! Beszélgetünk, s elmondom, hogy a bíboros az előttem járó nemzedékhez tartozik, és sok mindent már nem úgy látok, mint ő stb. Leállítanak: nekik a tiltakozásomra van szükségük.

– Rendben van, mondom, de kössünk egy alkut.

– Mi legyen az?

– Ha maguk tiltakoznak a Rákosi politikája ellen, és is tiltakozom a Mindszentyé ellen.

Nem kötnek velem alkut, hanem felállnak, mennek, én meg készülök a holnap reggeli egyetemi hittanórára. Alighogy elkezdem a reggeli sötétben az órára, nyílik az ajtó, s bevonul közel száz népi kollégista. A hittanosok is vannak vagy ötvenen. A téma: Isten létezésének igazolása. Csendben meghallgatják a 45 percet. Befejezem, s mennék. A tegnapi négynek a vezetője kéri, hogy maradjak még. Leülök az első padba. Szónokolni kezd arról, hogy nem a vallás, nem a hittan ellen akar szólni. Csak azt akarja közölni a hallgatósággal, hogy a nép egyetemén nem taníthat olyan személy, aki nem határolja el magát Mindszenty népellenes politikájától. Befejezi szavait, s én megkérdelem, hogy kívánja-e, hogy hozzászóljak. Nem kívánja. Felállok, s elhagyom az egyetemet, hogy többé ne tegyem be oda a lábam. Megyek kifelé. Az ott maradt népi kollégistákból sokat ismerek. Református debreceni diákok, akikkel találkoztam a tavaszon a kollégiumban, a tanulmányi versenyen. s nagyot beszélgettünk Németh Lászlóról, másokról is. Annyi közül volt ehhez az akcióhoz, mint az enyéimnek a minapi tüntetéshez, melyen lefasisztáztak.

A következő napokban meglátogatják a Szent László kollégiumot is. Nem voltam ott. Vastag botokkal érkeztek munkások, diákok. Egyikük felállt egy asztal tetejére, s felszólította az ott lakókat, hogy költözzenek el, s majd egy bizottság dönti el, hogy alkalmasok-e, hogy kollégisták lehessenek. Erre a bizottsági ülésre már elmegyek. Egy szelíd és igen szegény nyíregyházi katolikus fiút alkalmatlannak találják. Tudomásul veszi, de javasolja az ott levőknek, hogy nótázzunk egyet. S rázendít:

– Mi vagyunk az ifjú gárda, mi kegyelmet senkinek sem osztunk...